

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

УДК 37.01

Вікторія Марко, викладач кафедри методики викладання іноземних мов

*Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

У статті розкривається релігійний компонент уроку іноземної мови, розглядаються різні аспекти виховної функції уроку та доводиться можливий взаємозв'язок цієї функції з релігійним компонентом.

Ключові слова: релігійний компонент, урок іноземної мови, виховна функція, аспект.

Табл. 1. Літ. 6.

Вступ. Християнська релігія пропонує людині ідеал, до якого вона має прагнути. Цей Ідеал, Творець людини, втілює в себе найвищий виховний потенціал і пропонує людині черпати з нього, щоб досягти високого щаблю свого розвитку. Мазяр О.В. говорить про релігійний досвід, який отримує людина у діалозі між суб'єктом его (людиною) та суб'єктом alter-ego (Богом). Alter-ego є суб'єктною реальністю для релігійної особистості. Його функціональне призначення полягає в тому, щоб допомогти особистості відновити, підтримати чи розвивати свою "недосконалу" суб'єктність [3, 145]. Тільки Творець людини може доповнити її недосконалість, якщо сама людина забажає пізнавати і йти назустріч своєму Творцю. Тому освіта, яка несе відповідальність за навчально-виховний процес учня, не може бути відірваною від найвищого виховного Потенціалу людини – її Творця.

Постановка завдання. У великій мірі навчально-виховний процес учня здійснюється на уроці. Урок іноземної мови (ІМ) пропонує різноманітні форми, методи діяльності та взаємодії вчителя та учнів. Кожен суб'єкт навчання ділиться своєю релігійною зрілістю та виховним потенціалом у взаємодії з іншими. На уроці ІМ відбувається взаємовиховання учнів, їх взаємообмін новим досвідом, стилями поведінки, цінностями, які вони несуть у собі. Таким чином урок ІМ стає одним з осередків виховання людини, пропонує їй різноманітні виховні аспекти, які не можуть бути відірваними від релігійних.

Загальноприйнятою є думка, що релігійність справляє позитивний вплив на психічне здоров'я людини (О.О. Войнівська, І.О. Ільїн, А. Маслоу, Г. Олпорт, С.О. Ставицька), вона є виявом її зрілості (О. Виговська, О. Вишневський, Б. Єржабкова, О. Мазяр О., В. Москалець та ін.) і несе в собі значний виховний потенціал, джерелом якого є Бог.

Результати. Весь навчально-виховний процес

з іноземної мови, зміст уроку тісно переплітаються з релігійним компонентом, який виражається імпліцитно, однак є складовим у виховній функції уроку і потребує свого зовнішнього вираження на уроці ІМ. Відсутність цього дослідження та доведення важливості та наявності релігійного компоненту як частини виховного процесу на уроці ІМ зумовили написання даної статті.

О.І. Вишневський проводить аналіз різних аспектів виховної функції уроку ІМ. Він виділяє наступні: інформативний, мовознавчий, трудовий, організаційний, соціальний, контролюючий, матеріальний, психологічний, методичний. Усі ці аспекти уроку сприяють вихованню особистості школяра [1, 195 – 220]. Як показує подальший аналіз, вони несуть у собі християнське підґрунтя і сприяють релігійному розвитку особистості. Спробуймо це аргументувати.

Інформативний аспект. Інформація на уроці ІМ дає широкі можливості для формування релігійних поглядів учня та розвитку його моральних та духовних цінностей. На це вказує тематика навчальної програми для учнів початкових класів [4].

Ці теми чітко виражені у розділах уроків для початкових класів з предмету "Основ християнської етики" [5]. Інформація у цих темах несе спільні виховні елементи, з яких можна виділити і релігійні. Результати аналізу подані у таблиці 1.

Таким чином на уроці учні узагальнюють свій духовний досвід, пізнають категорії добра і зла, любові і ненависті, повагу до оточуючого світу, виховують почуття любові до людини. Ці виховні функції містяться у заповідях любові, Божих Заповідях, моральних чеснотах, головних добрих ділах, ділах милосердя для душі та тіла, в церковних заповідях, вони також вказують на головні гріхи, зазначені в Катехизмі УГКЦ [2, 237 – 243].

Мовознавчий аспект. Як зазначає

**ВИХОВНА ФУНКЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА**

Таблиця 1.

Взаємозв'язок інформативного аспекту уроку ІМ 1 – 4 класів з релігійним компонентом

№	Теми з англійської мови	Теми з предмету “Основи християнської етики”	Виховні функції	Спільні релігійні компоненти
1.	Я, моя сім'я і друзі; школа і шкільне життя	<i>1 клас</i> Розділ 2: Пізнаю себе; <i>2 клас</i> Розділ 1: Моя сім'я та родина Розділ 2: Мій рід і народ <i>4 клас</i> Розділ 1: Уроки доброти Розділ 2: Уроки справедливості Розділ 3: Навчаємося виправляти життєві помилки Розділ 4: Уроки працелюбності Розділ 5: Уроки Божої мудрості	Повага до людини як Божого творіння; Виховання вдячності за життя та Божі дари; Виховання вміння вести діалог з Богом та іншими людьми; Ставлення до інших людей (батьків), пошана до старших та турбота про них.	Заповіді любові Молитва Божі Заповіді (4 – 10 Заповіді)
2.	Людина	<i>Клас 1</i> Розділ 2. Тема 9: Я у світі; Тема 10: Людина – чудовий задум Творця; Тема 11: Люблю спілкуватись <i>Клас 3</i> Розділ 1. Тема 3: Людина – вінець Божого творіння; Тема 5: Завдання людини у світі; Тема 6-8: Покликання людини, її вибір та наслідки; Тема 16: Бережемо життя; Тема 20: Власність людини та інші <i>4 клас</i> Розділ 1: Уроки доброти Розділ 2: Уроки справедливості Розділ 3: Навчаємося виправляти життєві помилки Розділ 4: Уроки працелюбності Розділ 5: Уроки Божої мудрості	Усвідомлення неповторності людини; Взаєморозуміння; вміння спілкуватись; повага до інших; виховувати прагнення творити добро, спонукати до жертвовності; спонукати до самовдосконалення; спонукати людську свідомість до усвідомлення власної провини та несення відповідальності; виховувати рису працьовитості та любов до праці.	Правди віри; Заповіді любові Християнська праведність; Головні добрі діла; Святі Таїнства: подружжя, священство; діла милосердя для тіла та душі; дари та плоди Святого Духа; Тайна Покаяння; Покута; Головні гріхи; Божі та моральні чесноти.
3. 4.	Відпочинок і дозволя Свята і традиції	<i>1 клас</i> Розділ 2. Тема 18: Свято у моєму житті Розділ 3. Теми 20-22: Різдво, Стрітєння Теми 29 – 30: Христове воскресіння <i>2 клас</i> Розділ 1. Тема 13: свято в родині; Теми 16 – 17: Різдво Христове Розділ 2. Теми 27 – 28: Воскресіння Христове та великодні звичаї в українській родині. <i>3 клас</i> Розділ 2. Тема 14: Святкування неділі; Тема 17: Радість Різдва Христового; Розділ 3. Тема 29: Воскреслий Христос змінює життя людей.	Повага до Господнього дня – неділі, до християнських звичаїв та традицій, родинних традицій; Усвідомлення того, що любов Бога завжди перемагає зло; Повага та шанобливе ставлення до християнських традицій інших народів.	3-я Божа заповідь; 1-а і 2-а церковні заповіді; Літургійний рік: рухоме та нерухоме коло свят

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Продовження таблиці 1.

Взаємозв'язок інформативного аспекту уроку ІМ 1 – 4 класів з релігійним компонентом

5.	Природа і навколишнє середовище	<p><i>Клас 1</i> Розділ 1: Хочу пізнавати дивосвіт; Розділ 3. Тема 24: Бог піклується про світ; Тема 25: Моя турбота про світ; <i>Клас 3</i> Розділ 2. Тема 16: Бережемо життя</p>	Екологічна вихованість: виховання любові до рослинного і тваринного світу; усвідомлення Божої любові та турботи; Почуття відповідальності	5-а Заповідь Божа; 1-а заповідь любові
----	---------------------------------	--	---	---

О. Вишневський, виховна функція мовознавчого аспекту забезпечує позитивне або негативне ставлення учнів до ІМ у трьох планах:

а) як до засобу нагромадження і закріплення досвіду минулих поколінь і джерела запозичення досвіду інших народів;

б) як до засобу спілкування і взаємопорозуміння між людьми;

в) як до засобу зміцнення довір'я між народами та боротьби за мир [1, 200].

Усі ці зазначені моменти вказують на те, що знання мови допомагає вести діалог різних культур, сприяє взаємообміну досвідом, культурними цінностями, виховує почуття інтернаціоналізму. Духовність людини збагачується духовністю інших людей. Завдяки знанню мови виконується одне з головних Христових завдань: ширення Божого Слова на всі народи таким чином, щоб кожен міг пізнати і полюбити свого Спасителя [6, Мт. 28, 19 – 20]. Урок ІМ може допомогти учневі стати Христовим апостолом, якому не стане на заваді бар'єр мов. Тому тут дуже важливим є володіння засобами мови релігійного характеру, щоб могли брати участь у Святій Літургії, Святих Таїнствах та інших християнських практиках, бути активним християнином не тільки на своїй рідній землі, а поза її межами.

Трудовий аспект. Все, що учні роблять на уроці є працею, яка вимагає великих зусиль. Правильна організація уроку спонукає учня виконувати свою працю не як необхідність, а із задоволенням. Психологічний аспект навчальної праці за В.О. Сухомлинським подає три етапи, які учень проходить у праці: напруження, успіху і радості. Така праця дає учневі реальне задоволення і стає її мотивом, з'являється мотивація до навчання.

Праця потребує атмосфери духовності. У зв'язку з цим В.О. Сухомлинський зазначав, що в школі ми часто стикаємось з такою ситуацією, коли навчання є, а духовного життя немає. Навчальний предмет стає нудним обов'язком, що позбавляє працю радості і задоволення. Між тим

саме духовність праці є тим ґрунтом, де можуть зійти паростки любові до праці. Духовність праці на уроці – фактор, який виходить далеко за межі самого предмета [1, 201].

Виховна функція трудового аспекту виховує в людини працьовитість, наполегливість, розуміння цінності праці, позбавляє її дармоїдства. Релігійним компонентом цієї функції є допомогти людині уникнути чи позбутися одного із семи головних гріхів – лінивства (Катехизм), а натомість глибоко зрозуміти слова Творця: “в поті лица твого їстимеш хліб твій” [6, Бут. 3, 19].

Організаційний аспект. Виховна функція організаційного аспекту за О. Вишневським зумовлює ставлення учня до правил, доручень, настанов, які висуває перед ним школа, а згодом і ціле суспільство. Позитивне ставлення до цих факторів формує повагу до закону, почуття обов'язку, вимогливості до себе. Воно закладає підґрунтя для формування в учнів поваги до Вищого Закону – Божого, дотримання Його Заповідей у житті і таким чином виховує справжнього християнина. Легковажне ставлення до правил, настанов, нехтування ними формує в учнів риси розпущеності, байдужості, лінивства.

Соціальний аспект. Під соціальним аспектом уроку розуміється те соціальне оточення, в якому відбувається навчально-виховна діяльність учня, міжособистісні зв'язки, які зав'язуються на уроці. Виховна функція соціального аспекту уроку ІМ формує модель ставлення людини до інших людей. У взаємодії учнів на уроці відбувається виховання розуміння інших людей, співпереживання, співчутливості, яка проявляється у вчинках: підтримці, допомозі. До цього спонукають різні ситуації на уроці: взаємодопомога під час роботи в парах, взаємоперевірка виконання вправ тощо. Така виховна функція соціального аспекту уроку ІМ виражає одну із заповідей любові: люби ближнього як самого себе.

Цінним “продуктом” взаємних стосунків на уроці є також формування в учня почуття самоповаги та власної гідності, що є дуже важливо

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

для християнина. У таких стосунках формується любов до себе, як Божого дару, яка проявляється у вмінні оцінювати себе, бачити свої позитиви і недоліки, виправляти їх, приймати рішення і нести відповідальність за них, критично мислити, проводити аналіз своїх дій і таким чином вдосконалюватись.

Контролюючий аспект може також трактуватись як об'єкт виховання. До поняття контролю у цьому випадку входить також оцінювання. Виховна функція контролюючого аспекту сприяє формуванню в учнів різних важливих якостей. Важливим тут виступає вид мотивації учіння. Так, якщо учень зацікавлений уроком чи виконанням певного завдання, усвідомлює його значущість, то одержана оцінка чи схвалення може спонукати учня до ще глибшої праці, піднести мотивацію учіння і таким чином виховувати риси працьовитості, творчості та відповідальності. Якщо ж учня цікавить лише оцінка і він не виявляє бажання працювати, то одержана добра оцінка чи схвалення веде до формування учня-кар'єриста, який шукає легких шляхів збагачення за допомогою, наприклад, шпаргалки. Це є виявом грубого порушення 7 і 10 Божих Заповідей. Така ситуація веде також до появи в учня бажання обійти закон, обдурити інших, іти легшим шляхом, що може мати негативні наслідки у подальшому житті учня через порушення Божого Закону – 10 Заповідей, нерозуміння євангельських настанов, Господнього “золотого правила”, зазначеного у Святому Письмі: “входьте вузькими дверима, бо просторі ті двері й розлога та дорога, що веде на погибель” [6, Мт. 7, 13].

Матеріальний аспект. О. Вишневський до матеріальних умов навчання відносить три групи факторів:

1. Зовнішні матеріальні умови (класна кімната, оформлення класу, розташування меблів тощо);
2. Особисті речі учнів, які не мають прямого відношення до предмета (одяг, предмети побутового призначення тощо);
3. Матеріально-гігієнічні умови (температура і стан повітря в класі, освітлення, чистота тощо [1, 211].

Виховна функція матеріального аспекту уроку формує в учнів шанобливе ставлення до предметів загального користування і тих, що є особистою власністю учня, таким чином допомагає учням дотримуватись як тепер так і в подальшому житті 7-ї та 10-ї Заповідей Божих [2, 215 – 217].

Ця виховна функція також звертає свою увагу на вміння учнів ощадливо витратити гроші, які дають батьки, цінувати їх. Таким чином

виховуючи в них риси поміркованості, що є одною з дарів Святого Духа та моральною чеснотою [2, 227].

Психологічний аспект. Психологічний аспект включає позитивний, емоційний стан учнів, атмосферу доброзичливості і співробітництва, психологічний комфорт. Атмосфера на уроці, в якій панує любов та повага до особи, сприяє підвищенню мотивації навчання, високої активності, позитивного ставлення до школи. В такій атмосфері доброзичливості і свободи в учнів з'являється потяг до добрих вчинків, формується повноцінна особистість, готова до боротьби проти зла, неправди, несправедливості.

У такій атмосфері зароджується мала християнська спільнота-сім'я, в центрі якої є Бог. Бо саме від Нього усі учні – члени спільноти черпають цю любов, повагу, свободу, прагнення до доброго. У такому випадку школа перестає бути місцем, де виключно отримують знання, а християнською спільнотою, в якій шанується гідність кожної особи та, яка сприяє інтегральному розвитку особистості.

Методичний аспект. Зміст методичного аспекту уроку ІМ включає різноманітні методи і форми її діяльності. Розв'язання виховних завдань також залежить від застосованої вчителем методичної технології. Фронтальні форми роботи гальмують ініціативу учня, відмежовують його від колективу і взаємодопомоги. На такому уроці учень самотній у своєму сприйманні і засвоєнні матеріалу [1, 219]. Активні форми діяльності навпаки сприяють зміцненню взаємостосунків учнів, виховують розуміння в учнів того, що кожен з нас потребує допомоги ближнього, є частиною живого організму. Це євангельська правда, яка навчає, що всі ми є частиною Христового Тіла, потребуємо одне одного, а Христос є той, який єднає. Таке розуміння виховує в учнів повагу до особи іншого, спонукає до милосердя та жертвовності. Таким чином реалізується заповідь любові та здійснюються головні добрі діла [2, 245].

Методично правильна організована праця на уроці забезпечує умови, які виключали б можливість гаяння часу, пасивність. Вона виховує позитивне ставлення до праці.

Висновки. Як показує проведений аналіз, релігійний компонент присутній на уроці ІМ, хоча і імпліцитно. Він сприяє вихованню релігійної особистості, високо морально-етичної, яка живе за законами свого Творця. Виховання стає неможливим без врахування цього компоненту і включення його у навчально-виховний процес. Показаний взаємозв'язок усіх аспектів уроку ІМ з релігійним чинником дає підстави стверджувати

КІЛЬКА НОВИХ ФАКТІВ ДО ІСТОРІЇ БРАТСЬКИХ ШКІЛ ЛЬВІВСЬКО-ГАЛИЦЬКО-КАМ'ЯНЕЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ (XVIII ст.)

про важливість свідомого ставлення до нього, його експліцитне вираження на уроці ІМ.

1. Вишневецький О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1989. – 224 с.

2. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – наша Пасха. – Львів, 2011. – 336 с.

3. Мазяр О.В. Релігійний досвід як чинник ціннісної регуляції поведінки // Актуальні проблеми психології творчості. Збірник

наукових праць / За ред. В.О. Моляко. – Т. 12. – Вип. 4. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 143 – 151.

4. Навчальна програма з англійської мови для учнів 2 – 12 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: 2004.

5. Навчальна програма з основ християнської етики для учнів 1 – 4, 7 – 11 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: 2010.

6. Святе Письмо Старого і Нового Завіту.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2012

УДК 930.1(477.83)“17”

Богдан Лазорак, викладач кафедри всесвітньої історії історичного факультету

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Дмитро Досин, викладач кафедри фізичного виховання

Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

КІЛЬКА НОВИХ ФАКТІВ ДО ІСТОРІЇ БРАТСЬКИХ ШКІЛ ЛЬВІВСЬКО-ГАЛИЦЬКО-КАМ'ЯНЕЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ (XVIII ст.)

У статті аналізуються нові джерельні свідчення до історії церковних братських шкіл, які діяли в межах Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії впродовж XVIII ст. Визначено нормативно-правові та економічні підоснови для відкриття цих шкіл, умови їх утримання, а також механізми перевірки їх діяльності зі сторони Львівського капітулу. Вперше аналізуються акти Львівського духовного єпископського суду, в яких фігурують справи, пов'язані з правопорушеннями шкільних бакалаврів та учнів, якими опікувались церковні братства Львова.

Ключові слова: церковне братство, Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія, братська школа, бакалавр.

Літ. 31.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. У XVIII ст. церковні братства Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії продовжували розвивати освітньо-культурне життя української національної громади, утримуючи при церквах школи, друкарні, шпиталі, церковні хори та ін. Натомість, побуваючі в сучасній українській історіографії концепції, часто навіюють на виникнення необережних рефлексій, що нібито після переходу до унії освіта у школах Львівсько-Кам'янецької єпархії “почала занепадати” [26]. Такі підходи є помилковими і потребують джерелознавчого спростування.

Насамперед, варто обумовити, що згідно четвертого пункту реформаційної грамоти Й. Шумлянського від 1700 р., братські школи та вчителі (δάσκαλος) лише офіційно звільнялись від юрисдикції церковних братств, підпорядковуючись безпосередній душпастирській опіці священників:

“Bakałarze u wszyszey Szkolni, aby do władzy, dyrekcyi u Dysposocyi Duchownego w przyimowaniu u odprawieniu należeli” [7, арк. 253]. Насправді цей пункт тільки-но вводив у систему опіки церковних братств над школами механізм контролю зі сторони священника, який у душі дисциплінарної політики владичого двору повинен був здійснювати контроль за дотриманням соборових постанов чи єпархіальних декретів єпископа. До того ж, постанова Й. Шумлянського стосувалася лише передміських шкіл Львова, в той час як у Львівській Ставропігії нагляд за навчанням повністю належав братчикам. На практиці церковні братства й надалі підтримували викладання у школах церковно-слов'янської мови, письма, церковного співу [24] та ін., водночас, забезпечуючи процес навчання необхідними книгами.

В унійний період відкриття шкіл зумовлювалось артикулами статуту церковного братства, які часто